

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0826U000920

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 07-04-2026

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Сопова Надія Валеріївна

2. Nadiia V. Sopova

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 103

Назва наукової спеціальності: Науки про Землю**

Галузь / галузі знань: природничі науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Науки про Землю

Дата захисту: 20-05-2026

Спеціальність за освітою: Землеустрій та кадастр

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 12797

Повне найменування юридичної особи: Уманський національний університет

Код за ЄДРПОУ: 00493787

Місцезнаходження: вул. Інститутська, Умань, Уманський р-н., 20301, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Уманський національний університет

Код за ЄДРПОУ: 00493787

Місцезнаходження: вул. Інститутська, Умань, Уманський р-н., 20301, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 39.19.31, 39.01.94

Тема дисертації:

1. Раціональне землекористування в Черкаській області: антропогенно-ландшафтознавчі засади
2. Rational land use in Cherkasy region: anthropogenic and landscape science principles

Реферат:

1. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 103 «Науки про Землю» (10 – Природничі науки). – Уманський національний університет, Умань, 2026. Дисертацію присвячено дослідженню особливостей землекористування в Черкаській області. Структура дисертації зумовлена логікою дослідження, поставленими завданнями і складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, висновків до дисертації, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі дисертації – «Наукові засади досліджень проблем землекористування у світлі сучасної геогнозії та антропогенного ландшафтознавства» з позицій наук про Землю висвітлено сучасні концепції досліджень землекористування, обґрунтовано поняттєво-термінологічний апарат у зазначеній сфері досліджень та методи вивчення проблем землекористування з погляду антропогенного ландшафтознавства. У другому розділі дисертації – «Природні передумови формування структури земельного фонду Черкаської області» окреслено основні риси природних компонентів ландшафтів – гірських порід, земної поверхні, атмосферного повітря, природних вод, ґрунтів, рослинності. Відзначено, що сучасна структура землекористування в Черкаській

області чітко зумовлена природними чинниками, особливо рівнинним рельєфом території, помірно континентальним кліматом і наявністю родючих ґрунтів – чорноземів. У третьому розділі дисертації – «Геопросторова організація землекористування в Черкаській області» – проаналізовано формування, сучасний стан і динаміку структури землекористування, докладно висвітлені особливості сільськогосподарського землекористування та пов'язані з ним процеси антропогенного ландшафтогенезу, акцентовано на внутрішніх відмінностях у межах області у структурі землекористування в цілому й за окремими його напрямками. Відзначено, що Черкаській області в цілому та її адміністративним районам (крім Черкаського) властиві високий рівень сільськогосподарської освоєності території та різке переважання ріллі (тобто найпоширенішої категорії дестабілізуючих угідь) над середовищестабілізуючими угіддями. Лише в Черкаському районі, характеризованому найвищою в області лісистістю та найбільшою площею земель під водою, сформувалася екологічно більш прийнятна структура земельного фонду. У четвертому розділі дисертації – «Інтегральна характеристика землекористування в Черкаській області та шляхи його оптимізації» розроблено інтегральний показник антропогенного навантаження на землі й ландшафти Черкаської області; визначено коефіцієнти антропогенного навантаження для різних напрямків землекористування; виділено територіальні кластери в межах Черкаської області за характером антропогенного навантаження на землі й ландшафти; здійснено районування території Черкаської області за відповідною ознакою; розроблено рекомендації з оптимізації сільськогосподарського землекористування на Черкащині. Аналіз різноманіття антропогенних ландшафтів Черкаської області засвідчує належність їх, відповідно до типології К. І. Геренчука, до чотирьох основних груп за якісним станом: 1) слабо змінені (пасовища, сіножаті); 2) сильно змінені (рілля, території населених пунктів, землі під водою); 3) зруйновані (зони впливу гірничих виробок); 4) культурні (багаторічні насадження, садово-паркові ландшафти). Особливості якісного стану земель визначають і кількісну оцінку антропогенного навантаження для землі й ландшафтів в межах певних територій (зокрема, адміністративних районів Черкаської області), що враховують рівень сільськогосподарської освоєності та співвідношення різних видів угідь. Кластеризація території області виявила, що високим рівнем антропогенного навантаження на землі й ландшафти характеризуються Уманський, Звенигородський та Золотоніський адміністративні райони, низьким – Черкаський. Відповідно, на території Черкащини виділено два кластери. На підставі проведеної кластеризації здійснено районування території Черкаської області за ознакою рівня антропогенного навантаження для землі й ландшафтів. Виокремлено три райони – Західно-Центральний із високим рівнем антропогенного навантаження, Центрально-Східний із низьким рівнем антропогенного навантаження, Північно-Східний із високим рівнем антропогенного навантаження. Відзначено, що основними напрямками екологічної оптимізації землекористування на Черкащині є зменшення площі ріллі у структурі сільськогосподарських угідь, збільшення площ лісів та об'єктів природно-заповідного фонду, рекультивация земель, зайнятих гірничими виробками, після припинення експлуатації відповідних родовищ корисних копалин. Основними напрямками рекультивации можуть бути сільськогосподарський (у разі наявності родючих ґрунтів та малої ймовірності негативних екологічних наслідків), лісгосподарський, рекреаційний.

2. Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 103 «Earth Sciences» (10 – Natural Sciences). – Uman National University, Uman, 2026. The dissertation is devoted to the study of the peculiarities of land use in the Cherkasy region. The structure of the dissertation is determined by the logic of the research, the set tasks, and consists of an introduction, four chapters, conclusions to the chapters, conclusions to the thesis, a list of references and appendices. The first chapter of the dissertation – «Scientific principles of land use research in the light of modern geognosy and anthropogenic landscape science» highlights modern concepts of land use research from the perspective of Earth Sciences, the conceptual and terminological apparatus in this field of research and methods of studying land use problems from the perspective of anthropogenic landscape science are substantiated. The second chapter of the dissertation – «Natural prerequisites for the formation of the structure of the land fund of Cherkasy region» outlines the main features of the natural components of landscapes – rocks, earth's surface, atmospheric air, natural waters, soils, vegetation. It is noted that the modern structure of land use in the Cherkasy region is clearly determined by natural factors, especially the flat relief of the territory,

the moderately continental climate and the presence of fertile soils – chernozem soils. The third chapter of the dissertation – «Geospatial organization of land use in Cherkasy region» – analyzes the formation, current state and dynamics of the land use structure, the features of agricultural land use and the related processes of anthropogenic landscape genesis are covered in detail, with an emphasis on internal differences within the region in the structure of land use as a whole and in its individual areas. It is noted that the Cherkasy region as a whole and its administrative districts (except Cherkasy) are characterized by a high level of agricultural development of the territory and a sharp predominance of arable land (i.e., the most common category of destabilizing lands) over environmentally stabilizing lands. Only in the Cherkasy district, characterized by the highest forest cover in the region and the largest area of land under water, has an environmentally more acceptable structure of the land fund been formed. In the fourth chapter of the dissertation – «Integral characteristics of land use in the Cherkasy region and ways of its optimization» an integral indicator of anthropogenic load on the lands and landscapes of the Cherkasy region is developed; anthropogenic load coefficients for different areas of land use were determined; territorial clusters within the Cherkasy region were identified according to the nature of anthropogenic load on land and landscapes; the territory of Cherkasy region was zoned according to the relevant criteria; recommendations were developed to optimize agricultural land use in Cherkasy region. Analysis of the diversity of anthropogenic landscapes of the Cherkasy region confirms their belonging, according to the typology of K. I. Gerenchuk, to four main groups by qualitative state: 1) slightly modified (pastures, hayfields); 2) heavily modified (arable land, territories of settlements, lands under water); 3) destroyed (zones of influence of mining); 4) cultural (perennial plantings, garden and park landscapes). The features of the qualitative state of lands also determine the quantitative assessment of anthropogenic load on land and landscapes within certain territories (in particular, administrative districts of Cherkasy region), which take into account the level of agricultural development and the ratio of different types of land. Clustering of the region's territory revealed that the Uman, Zvenigorod and Zolotonish administrative districts are characterized by a high level of anthropogenic load on land and landscapes, while Cherkasy is characterized by a low level. Accordingly, two clusters have been identified in the territory of Cherkasy region. Based on the clustering carried out, the territory of Cherkasy region was zoned based on the level of anthropogenic load on land and landscapes. Three regions are distinguished – West-Central with a high level of anthropogenic load, Central-East with a low level of anthropogenic load, North-East with a high level of anthropogenic load. It was noted that the main areas of ecological optimization of land use in the Cherkasy region are reducing the area of arable land in the structure of agricultural lands, increasing the area of forests and nature reserve objects, and recultivation of lands occupied by mining operations after the cessation of exploitation of the relevant mineral deposits. The main areas of reclamation can be agricultural (in the presence of fertile soils and low probability of negative environmental consequences), forestry, and recreational.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Раціональне природокористування

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- Sopov D. S., Sopova N. V. Constructive-geographical and environmental research of land resources: methodological principles. Екологічні науки : науковопрактичний журнал. 2023. № 1(46). С. 150–152. DOI: <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2023.eco.1-46.25>
- Sopova N. V. Conceptual and terminological apparatus of land use at the local level. Природнича освіта та наука. 2024. Випуск 1. С. 68–78. DOI: <https://doi.org/10.32782/NSER/2024-1.10>
- Гончарук В. В., Парахненко В. Г., Юровчик В. Г., Сопов Д. С., Сопова Н. В. Управління екологічною безпекою України: виклики сьогодення на наслідки антропогенних змін ландшафтів. Екологічні науки :

науковопрактичний журнал. 2025. № 1(58). С. 44–48. DOI: <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2025.eco.1-58.8>

- Sopova N. V. Land use structure in Cherkasy region: formation, current state, dynamics. Екологічні науки : науково-практичний журнал. 2025. № 3(60). С. 61–66. DOI: <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2025.eco.3-60.11>
- Сопова, Н. В., Кисельов, Ю. О. Методологічні засади та методи географічного аналізу проблем сучасного землекористування. *Acta Academiae Beregsasiensis: Geographica Et Recreatio*. 2025. № 3. С. 104–113. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-5843/2025-3-9>
- Sopova N., Kyseliova O., Kyselov Yu., Cherednychenko I., Sopov D. Mapping the erosion damage of agricultural landscapes in Cherkasy region. *EarthDoc. Online Geoscience Database*. 2024. pp. 1–5. DOI: <https://doi.org/10.3997/2214-4609.2024510082>
- Sopova N. To the problem of creating a research algorithm in the sphere of land use in Cherkasy region. *Danish Scientific Journal*. 2025. № 95. pp. 13–15. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15317854>
- Сопова Н. В. До аналізу сучасного стану ґрунтів Черкаської області. *Природничі науки: проекти, дослідження, перспективи : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Миргород, 15–16 грудня 2022 р.)*. ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Київ: «Талком», 2022. С. 83–85. URL: http://luguniv.edu.ua/wpcontent/uploads/2023/01/fpn_zb_mater_3michn_konf2022.pdf
- Sopova N. The soil cover of the Cherkasy region as the basis of its land resources. *Здобутки молодих учених у геодезії та землеустрої : матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет конференції молодих учених (м. Умань, 11 листопада 2022 р.)*. Умань: УНУС, 2022. С. 96–100. URL: https://geodesy.udau.edu.ua/assets/files/2022/zbirnik_zima_22/zbirnik_19_12_2022.pdf
- Сопова Н. В., Кисельов Ю. О. Поширення екзогенних геологічних процесів на схилах водосховищ на території Черкаської області. *«Актуальні проблеми життєдіяльності суспільства» : матеріали XXX Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених*. Кременчук: КрНУ, 2023. С. 374–375. URL: https://drive.google.com/file/d/16vUdHBI_eYqonPfeISU3dYStDqkJ_SFx/view
- Sopova N., Komisarenko N. Land resources and soils of Cherkasy region: anthropogenic factors of influence. *Збірник студентських наукових праць приурочений 100-річчю від дня народження українського вченого у галузі агрономії, професора Івана Маркіяновича Карасюка*. Умань: УНУС, 2023. С. 96–98. URL: https://fm.udau.edu.ua/assets/files/konferenciya/zbirnikkonferencii_2023.pdf
- Сопова Н. В. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти Черкаської області. *Факультет природничих наук: Дні науки – 2023 : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої дням науки факультету природничих наук*. Полтава. ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка: Миргород, 2023. С. 147–148. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9767>
- Кисельова О. О., Сопов Д. С., Кисельов Ю. О., Сопова Н. В. Методи конструктивно-географічного дослідження проблем землекористування. *Сучасні тенденції розвитку геодезії, землеустрою та природокористування : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 07–09 липня 2023 р.)*. ОДАУ. Факультет геодезії, землеустрою та агроінженерії. Одеса, 2023. С. 82–83. URL: https://osau.edu.ua/wpcontent/uploads/2023/09/ZBIRNYK_TEZ_07_07_23.pdf
- Сопова Н. В. Дослідження антропогенних чинників впливу на стан ґрунтів та земельних ресурсів Черкаської області. *Scientific research in the modern world : proceedings of the 12th International scientific and practical conference*. Perfect Publishing. Toronto. Canada, 2023. pp. 273–276. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/09/SCIENTIFIC-RESEARCH-IN-THE-MODERN-WORLD-21-23.09.23.pdf>
- Sopov D., Sopova N. Degraded and disturbed land: towards a definition of the concepts. *Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій : матеріали XXIV Міжнародного науково-*

практичного форуму, 4–6 жовтня 2023 р. Львів: ЛНУП, 2023. С. 380–382. URL:

<https://repository.lnau.edu.ua/xmlui/handle/123456789/901>

- Сопова Н. В., Чередниченко І. В. Дослідження впливу антропогенних чинників на земельні ресурси та ґрунти Черкащини. Використання й охорона земельних ресурсів та туристично-рекреаційний потенціал територій : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції. Дубляни, 14 травня 2024 р. Львів: Львівський національний університет природокористування, 2024. С. 56–58. URL: <https://www.lnup.edu.ua/attachments/article/7384/Збірник%20матеріалів%20II%20Всеукраїнської%20науково-практичної%20інтернет-конференції.pdf>
- Кисельова О. О., Сопова Н. В. Ерозійна ураженість агроландшафтів Черкащини. Навчально-науковий інститут природничих і аграрних наук: Дні науки – 2024 : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Миргород, 24–25 квітня 2024 р.). Полтава: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2024. С. 32–34. URL: <https://drive.google.com/file/d/12b5YZ6lbSMNsAXCAfswA6QuFSa2rxVp0/view>
- Сопова Н. В., Сопов Д. С. Формування, сучасний стан та динаміка структури землекористування Черкаської області. Актуальні аспекти розвитку науки і освіти : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції науково-педагогічних працівників та молодих науковців, 2–3 жовтня 2025 р., Одеса: Одеський державний аграрний університет, 2025. С. 282–287. URL: <https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2025/11/Zbirnyk-V-Mizhnarkonf-ODAU-02.10.25.pdf>

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0108U009772 0124U001545 0121U109251

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кисельов Юрій Олександрович

2. Yurii O. Kyselov

Кваліфікація: д.геогр.н., професор, 11.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-0530-1892

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Уманський національний університет

Код за ЄДРПОУ: 00493787

Місцезнаходження: вул. Інститутська, Умань, Уманський р-н., 20301, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Стойко Наталія Євгеніївна
2. Nataliya Y. Stoyko

Кваліфікація: к. е. н., професор, 08.08.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-8851-9821

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

Код за ЄДРПОУ: 00492990

Місцезнаходження: вул. Пекарська, Львів, 79010, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шевчук Сергій Миколайович
2. Sergii M. Shevchuk

Кваліфікація: д. геогр. н., професор, 11.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-8155-8326

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Полтавський державний аграрний університет

Код за ЄДРПОУ: 00493014

Місцезнаходження: вул. Сковороди, Полтава, Полтавський р-н., 36003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: <https://ror.org/01s344n79>

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кузик Ігор Романович
2. Ihor R. Kuzyk

Кваліфікація: д. філософ, 103

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4491-1071

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

